

focus@ongewervelden.1

januari 2008

1ste focus@ongewervelden 2008

**We wensen jullie
een voorspoedig 2008,
een groen en invertebratenrijk jaar
met veel mooie natuurmomenten!**

Op de valreep tussen Oud en Nieuw onze eerste nieuwsbrief van 2008.

En traditioneel bij de nieuwe start vragen we jullie ook dit jaar weer om jullie medewerking en input.

Dat de wisselwerking tussen redactie en lezers een verhelderend beeld kan geven over de verspreiding van bepaalde invertebraten kunnen jullie alvast lezen in het succesverhaal van de Neushoornkever.

Volgende thema's komen aan bod:

- **Dier van de Maand: Gewoon zwemmertje (*Cymatia coleoptrata*)**
- **nieuwe gegevens over de verspreiding van de Neushoornkever**
- **het verhaal van de Neushoornkever en de compost**
- **uitnodiging vergadering Bruine vuurvlinder**
- **cursus Slakken door PoelenWerkgroep Waterleven**
- **11de ANKONA-ontmoetingsdag**
- **de activiteitenkalender**
- **varia**

Dier van de maand: Gewoon zwemmertje (*Cymatia coleoptrata*)

Foto: Hans Hendrickx

Tekst: Eric Stoffelen

Het Gewoon zwemmertje is een kleine duikerwants (3,75 à 4,5 mm).

Ze is vrij zeldzaam in Vlaanderen, maar niet bedreigd.

Op plaatsen waar het voorkomt is het massaal aanwezig.

Het is een haast onbekende soort. Dat geldt echter voor de meeste waterwantsen.

Enkele determinatietips:

- het geslacht *Cymatia* onderscheidt zich van de andere door de afwijkende bouw van de voorpoten. Hun pala's zijn namelijk cilindervormig terwijl alle andere soorten er afgeplatte hebben.
- evenals het geslacht *Micronecta* hebben zij een halsschild zonder gele en zwarte dwarsbanden. Zij zijn er dan ook mee te verwarren. De *Micronecta*'s zijn nog kleiner en hebben niet die olijfgroene schijn op de dekvleugels.

Duikerwantsen hebben sterk afgeplatte achterpoten met brede haarzomen.

Hierdoor zijn het goede zwemmers.

Onder de dekschilden slaan ze een grote voorraad lucht op. Om hierdoor niet als een kurk naar boven te schieten, zijn ze verplicht om voortdurend te zwemmen of zich aan de bodem of aan waterplanten vast te klampen. Dat doen ze met de klauwtjes van de middenpoten.

Het Gewoon zwemmertje verkiest grote, heldere, vegetatierijke, stilstaande, lichtzure wateren met een lage geleidbaarheid en hoogopgaande oevervegetatie.

Als ze een ander watergebied willen opzoeken, schieten ze met een vaart vanaf de bodem omhoog, doorbreken het wateroppervlak en vliegen dan in één vlotte beweging weg.

Het is een carnivore zichtjager. Dit verklaart zijn voorkeur voor helder water.

Nieuwe gegevens over de verspreiding van de Neushoornkever

Langs de focus@ ongewervelden deden we een oproep om waarnemingen van de neushoornkever door te sturen. Deze oproep werd in december ook overgenomen door het contactblad van compostmeesters. Sindsdien stromen de waarnemingen binnen. Meestal gaat het over larven, maar ook poppen en kevers werden gevonden. De beschrijving van de aantallen varieert van 10-tallen tot 100-tallen en zelfs tot 'emmers vol' larven.

De waarnemingen komen voornamelijk uit **Brabant, Antwerpen en Limburg**.

Mogen we besluiten dat de enorme toename de laatste jaren van Neushoornkevers voornamelijk te danken is aan het composteren?

In compost gebeurt de evolutie van ei tot imago waarschijnlijk veel sneller. In de literatuur is er sprake van 3 tot 5 jaar en dit zal in vermolmd hout wel zo zijn. In compost kan deze evolutie in 1 jaar gebeuren en is waarschijnlijk afhankelijk van de temperatuur en het voedselaanbod in de compost.

De larven van de Neushoornkever zijn zeer nuttig bij het composteringsproces omdat ze ook de wat houderige delen in de compost kunnen verteren.

Hieronder een van de verhalen, welke we van een compostmeester ontvingen. Hopen gemaaid gras blijken een ideaal biotoop te zijn voor de larven. Naast verhakseld pampagras (onderstaand verhaal) kregen we ook melding van larven in afgemaaid gras o.a. in de Damvallei nabij Gent.

In veel **natuurgebieden** zijn hooirestanten te vinden. Mochten jullie (bv tijdens beheerswerken) **larven/poppen** of **Neushoornkevers** vinden: **doorsturen aub!**

Het verhaal van de Neushoornkever en de compost

Tekst : Paul Van den Broeck

Ik ben compostmeester in Heist op den Berg en heb ook enkele compostbakken bij mij thuis staan. In maart/april 2006 had ik 2 bakken opgestart.

Bij de eerste maal omzetten in juni/juli zaten er enkele honderden larven tussen de halfverteerde compost.

Van het ogenblik dat ik er enkele gezien had, was ik gestopt om op te zoeken welk beest dat toch mocht zijn. Al gauw vond ik in mijn dierenencyclopedie de typische larve van de Neushoornkever. Ik heb mijn bakken verder heel voorzichtig omgezet: diegenen die ik zag heb ik in de kruiwagen gezet met wat compost.

Bij het terug vullen van de bakken (met de goed gemengde half verteerde compost) heb ik de larven systematisch terug toegevoegd. Wat me wel was opgevallen: er zaten nog veel jonge larven in het verhakselde pampagras, dat ik in maart had afgesneden.

Dit verhakselde pampagras had ik in enkele "lagen" in de bak gelegd.

Ik vermoed dat de eitjes daar hebben ingezet.

Verder gebruikte ik in mijn bakken gehakselde beukenbladeren, gehakseld voorjaarsopkuis van bloemen en heesters en zo'n ¼ zuivere mestballen van paarden.

In oktober 2006 heb ik die bakken terug omgezet volgens hetzelfde principe (heb van de 2 bakken nu 1 bak gemaakt). Nu waren de larven groter en vond ik hier en daar ook een ingekapselde pop. Meestal zat die pop in een resterend stuk "mestbal".

In januari 2007 heb ik die bak nog eens omgezet en toen vond ik de kever, de pop en de larve. De kevers waren van verschillende kleur: licht bruine en ook zwarte, sommige iets kleiner dan de andere, met en zonder hoorn.

Heb toen alles wat ik gevonden had niet meer terug in de compostbak gezet omdat het wat kouder was geworden. Heb een plastic geperforeerde bak genomen, deze in de grond ingegraven, (het bovenste van de bak net gelijk met het grondoppervlak), vervolgens ¾ gevuld met compost en de diertjes en dan verder afgedekt met droge beukenbladeren. Dan op elke hoek van de bak een baksteen en een plaat erover zodat het er niet kon in regenen maar ze nog wel weg konden.

En inderdaad, in april/mei 2007, was er in de bak niets meer te vinden van de diertjes. Vermoedelijk uitgezwemd.

Heb in 2007 nog enkele bakken omgezet, maar heb geen larven, poppen of kevers meer gevonden.

Uitnodiging vergadering Bruine vuurvliinder

Het **eindverslag van het project** rond de Bruine vuurvliinder in opdracht van het **Agentschap voor Natuur en Bos** is bijna klaar. Graag willen we het rapport en de belangrijkste conclusies aan u komen voorstellen.

Dit is ook een goed moment om medewerkers van beheerteams, afdelingen en werkgroepen bij elkaar te brengen want om de Bruine vuurvliinder te kunnen behouden in Vlaanderen zal actie nodig zijn zowel rond aankopen en beheer van natuurgebieden, als rond het opstellen van bermenbeheersplannen en het afsluiten van beheerovereenkomsten in de niet-beschermde gebieden.

De Provincie Vlaams-Brabant heeft hierover intussen een opdracht gegeven aan **Natuurpunt Studie**. Met dit project kan hopelijk de stap gezet worden van inventarisatie naar effectieve bescherming. Lokale actie is voor het slagen van deze uitdaging van groot belang. **Iedereen kan hier** op zijn manier **aan meewerken**. Daarom hopen we ook u te mogen begroeten op een avondvergadering over de Bruine vuurvlieder op **woensdag 16 januari 2008**.

Plaats: **Villa Coremans, Gelderodeweg 2 te Aarschot om 20u00**.

Cursus Slakken door PoelenWerkgroep Waterleven

De **PoelenWerkgroep Waterleven** is een samenwerkingsverband tussen **drie afdelingen** van **Natuurpunt** nl. Dubbelloof (Westerlo), Nete en Aa (Herentals-Olen) en Geel – Meerhout.

Wij adopteren in elke afdeling één poel gedurende een periode van één jaar. Viermaal tijdens deze periode wordt de waterkwaliteit getest door middel van chemische analyses, die ter plaatse worden verricht. Watermonsters worden meegenomen en later door ons onderzocht (dit op bijna professionele wijze). In elke poel wordt driemaal per jaar geschept, de macrovertebraten gedetermineerd en geteld. Verder wordt elke poel geïnventariseerd op waterplanten

Aan de hand van deze gegevens wordt het type poel bepaald.

Daar de diversiteit van de macrovertebraten zeer uitgebreid is, en alle hulp welkom, krijgen we in 2008 ondersteuning van de **Belgische Vereniging voor Conchyliologie**, de studie van **schelpen, weekdieren en fossielen**.

We starten dan ook het nieuwe werkingsjaar met een **cursus Slakken**, die bestaat uit twee theorieavonden en één excursie

Hierin komen aan bod:

- Bouw en leefwijze van land- en waterslakken
- Wat eten ze ?
- Hoe planten ze zich voort ?
- Waar gaan we ze vinden?
- Welke vangtechnieken gebruiken?
- Hoe determineren we de verschillende groepen?
- Welke naslagwerken zijn interessant?

We plannen ook een excursie waarop we zelf mollusken gaan verzamelen. Samen proberen we daarna de gevonden soorten te determineren.

Voorkennis is niet vereist en de cursus staat open voor **iedereen**.

wo. 20.02.08, theorie van 19u.30 tot 22 uur (2 x 1 uur + pauze)

wo. 27.02.08, theorie van 19u.30 tot 22 uur (2 x 1 uur + pauze)

Plaats: vergaderlokaal van Natuurpunt Nete en Aa, Pastorij Lichtaartseweg 200, St.-Jozef-Olen

za. 29.03.08, excursie + determinatie

Plaats excursie: Brug Snekens, Bergveld Westerlo van 10 uur tot 12 uur,

determinatie van 13 uur tot 17 uur: Pastorij Lichtaartseweg 200, 2250 St.-Jozef –Olen.

Prijs: **10 €** (cursusnota's niet inbegrepen)

Lesgevers: **Bestuursleden van de Belgische Vereniging voor Conchyliologie**.

Contactadres: Simonis Jeannine, tel.014.59.31.65 – jeannine.simonis@pandora.be

11de ANKONA-ontmoetingsdag

De 11de ANKONA-ontmoetingsdag heeft plaats op **zaterdag 9 februari 2008** in het **provinciehuis van Antwerpen**.

Deze ontmoetingsdag is de jaarlijkse samenkomst van verenigingen en vrijwilligers die actief zijn rond natuurstudie in de provincie Antwerpen. Het programma staat in het teken van 'laagdrempelige inventarisatiecampagnes'. Je kunt deelnemen aan workshops, lezingen volgen en info- en boekenstands van (natuur)verenigingen bezoeken. Iedereen die zich nauw betrokken voelt bij de natuur en op de hoogte wil blijven over recente natuurstudies in de provincie Antwerpen is welkom op deze ontmoetingsdag.

Programma:

In de voormiddag kan men deelnemen aan drie verschillende **workshops** en in de namiddag staat de presentatie van een aantal **laagdrempelige inventarisatiecampagnes** van 2007 op het programma, zoals de 'Gewriemel zonder piemel'-actie, de natuurkalender, de tuinvlindertellingen en het 'Vogels voeren en beloeren, telweekend'. Daarop volgt een debat met als titel 'Laagdrempelige inventarisatiecampagnes, zijn ze (wetenschappelijk) zinvol?'.

Moderator Em. **professor Dr. Rudi Verheyen**.

Deelname is **gratis** maar **inschrijven is verplicht** (en kan nog tot 31 januari 2008).

Meer info vind je op de ANKONA website <http://www.ankona.be/>

Activiteitenkalender

3 januari 2008

Schorisse

Nieuwjaarsetentje

Afspraak: Git(e)ane, A. Odevaertstraat 5, 9680 Schorisse tussen 19u- 20u.

Organisatie: NP Lampyris, InvertebratenWerkGroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

16 januari 2008

Aarschot

De Bruine vuurvliinder

Afspraak: Villa Coremans, Gelderodeweg 2 te Aarschot om 20u.

Organisatie: Natuurpunt Studie

Info: Wouter Vanreusel, wouter.vanreusel@natuurpunt.be

17 januari 2008

Oudenaarde

Smaakmaker De Ourvallei, Christa Neve

Afspraak: de Zonnebloem, Parkstraat 25, 9700 Oudenaarde om 20u.

Organisatie: NP Lampyris, InvertebratenWerkGroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

19 januari 2008

Hasselt

LIKONA-Studiedag

Afspraak: Universiteit Hasselt, campus Diepenbeek Agoralaan, gebouw D van 8u45 tot 16u45.

Organisatie: Likona

Programma Werkgroep Ongewervelden (10u30):

- De zadelsprinkhaan *Clytie Eykens*
- Op zoek naar de gestreepte waterroofkever *Jannes Cauberghe*
- De boskrekel in Meeuwen-Gruitrode *Dennis Kozlowski*
- Resultaten van 2007 en wat brengt 2008? *Luc Crévecoeur*

Info : Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

25 januari 2008

Olen

Metingen in het veld en nemen van monsters (1ste maal)

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 09u00.

Organisatie: NP Dubbelloof, Werkgroep Waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

25 januari 2008

Olen

Analyses van monsters

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 13u00 – 17u00.

Organisatie: NP Dubbelloof, Werkgroep Waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

31 januari 2008

Ronse

Afsluiten project Boschheide en voorbereiding project Paddenbroek:

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse om 19u30

Organisatie: NP Lampyris, InvertebratenWerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

Varia

Wil je de [focus@ongewervelden](mailto:focus@ongewervelden.be) in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres**: focus.ongewervelden@telenet.be

Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op: <http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.